

Z vstopom v nacionalno državo je postala naša organizacija nositeljica važne kulturne in prosvetne naloge; čimjačje in čimširše bo njeno kulturno in prosvetno delovanje tembolj bo elužila narodu in državi. Kulturno in prosvetno delo naj ne bo le sredstvo drugim ciljem temveč naj služi samo svojemu vzvišenemu idealu.

PROSVETA

Glasnik Poverjeništva UJU v Ljubljani o kulturnem in prosvetnem gibanju učiteljstva.

Kdor plove brez smotra in jasne smeri v svetovni reki, je izgubljen, ta služi le drugim; zato se moramo vprašati: ali imamo pravi smoter, pravi ideal, brez pravega ideala in jasne smeri ni mogoč napredek. Kake kulturne in prosvetne ideale imamo izven šole? Usmernajmo tudi v tem pravcu svojo pot!

ERNEST TIRAN:

Organizacija šolskega odra.

(Referat v narodno-prosvetnem odseku na pokrajinski skupščini UJU v Krškem 8. julija 1924.)

Organizacija ŠO* smatram da ni zadeva zase, temveč samo en akord v naši pesmi, v tisti, ki jo pojemo hoteč v svobodo, ki jo pojemo vsi tisti, ki se zavedamo, da je bila 1. decembra izvršena šele ena točka našega programa, vse druge pa, česar želimo, da je še daleč.

Kaj je tisto vse drugo, veste sami. Rod hočemo, ki bo ujedinjen ne samo v eni meji, temveč ujedinjen predvsem v eni miselnosti. Ne morem tu in tudi ni moj namen, da razvijem to misel. Trdim pa, da je utopija, če kdo verjame, da bomo masi današnje generacije izruvali njenega starega duha, najmanj pa še na nčin, kakor ga ružemo, čeprav stoji v časopisih, da le tako naprej po začrtani poti in uspeh ne izostane. Ne delovati, temveč delati — nam je povedal že Cankar. In on nas je dobro poznal...

Napravimo bilanco: Kaj imamo? Imamo tendence ozkogrudnih malkontentov, aspiracije na ¼ in popolnoma odkritih sovražnikov svojega edinstva, imamo dalje nepremagljivo vero v uživanje brez dela na eni, na drugi strani pa pod težo gospodarskih in političnih prilik ječečo maso, in končno etično in moralno defektno družbo, srečno v svoji votli kulturi videza in fraze. To je vse, kar imamo poleg trdne volje, da bodi drugače. Hočemo srečno, močno, eno domovino od Triglava in Soče in Istre in Gosposvete do Gjevgljelije, hočemo dalje gospodarsko razvit, etično močen, kulturno probujen, telesno zdrav narod, ki bo svojo svobodo ljubil kakor samega sebe, in hočemo končno svobodo tudi svojim dušam, ki so zdaj še vse majhne in borne v svoji sebičnosti.

Pot, ki vodi iz našega hotenja v uresničenje naših sanj, je Prosveta. Starega, trhlega drevesa ne bom več precepiljal: škoda je truda. Brazdo bom izoral v mladino, v njena srca sejal. Le tako bom siguran, da bo moje delo poglano iz globokega in bo zato iskreno in močno in trajno.

S tega vidika mi ŠO seveda ne bo več otroška in otročja igra, temveč vzgojno sredstvo prvega reda, ki se spaja popolnoma z načeli delovne šole ter se prilaga torisu otroške duševnosti tako kot malokatero drugo.

Po tej konstataciji naj pridem takoj k jedru svojega referata k organizaciji ŠO. Žal mi je samo, da moram tu izhajati iz trditve, ki je samo trditev in je ne morem podpreti, kakor sem bil prvotno nameraval; v ostalem pa sodim, da bodo nema usta dejstva, da je ostal moj oglas glas vpijočega v puščavi, govorila dovolj prepričujoče. So pač poedinci, ki se trudijo za institucijo ŠO, organizacije ŠO sistematične, na širokem temelju zgrajene, pa še nimamo. Govorili bomo lahko o njej šele, ko se bo vsak posamezni delavec spomnil, da delo brez načrta, delo, ki je samemu sebi namen in cilj, ni delo. Organizacijo bomo ustvarili najprej duševno, s tem, da damo temu delu trdnega cilja. Saj sem ga že nakazal, saj imamo samo enega: vzgojiti nov rod iz prepričanja in ljubeznj Jugoslovanov, kulturno čim najvišje stoječih državljanov in etično in socialno polnovrednih ljudi. Seveda bi me zdaj le lahko kdo zavrnil: saj je vse to že v prirodi, samo ob sebi razumljivo, cilj našega dela. Da, gotovo; ampak če nočem, da samo hodim za ciljem; če hočem, da ta svoj cilj v doglednem času tudi res dosežem, potem ne smem pustiti, da ostane moje delo odvisno od slučajev in prilike in okoliščin, to je: robinzonsko, temveč mu mora priti inicijativa iz mene samega. Prišla pa

bo samo in šele iz občutka moralne in dejanske pomoči, ki jo lahko pričakujem od vseh onih, ki imajo isti cilj in z menoj streme za njim, od organizacije. Takrat šele bom svoje delo lahko zastavil na široko, če mi ne bo treba poskušati vsega »ab ovo«, temveč se bom lahko služil z vsemi bogatimi izkustvi, ki so jih stekli moji sodelavci. Verujete mi, ni samo eden, ki je bil svojčas delal, potem pa je nehal, ker mu je ubila vrsta ponesrečenih poskusov energijo in veselje.

Diferenciacija ozir. delitev dela ter vzajemna pomoč naj bi bila osnova organizacije ŠO.

Kako si mislim to organizacijo »izvršeno«.

Predpogoj in »conditio sine qua non« je, da se je ne smatra za monopol enega ali treh, temveč da se strnejo v delu vsi, ki jim je naš program več kot samo fraza.

Pri okrajnih društvih naj se osnuje odsek za ŠO, ki naj delo ŠO v okraju poživlji, razžari in podpre. Kako, to prepuščam inicijativni domiselnosti tovarišev v društvu samem. Dal bi samo nekaj splošnih misli. Skrb naj predvsem, da pritegne k delu čim največje število aktivnih delavcev. Posreduje naj med poedinci in centralo pri narodno-prosvetnem odseku UJU potem rednega izmenjavanja opazovanj, stečenih izkustev, določitve novih potov, izvršitve novih idej, sploh, potem stalnega medsebojnega stika, direktive in pomoči iz centralne poedinca, centrali pa direktive in pomoči od poedinca. Omogoči naj v prehodnem času za ustanovitvijo okrajne garderobe in event. tudi prenosljivega šolskega odra s kulisami prirejanje iger tudi na šolah, kjer to vsled pomanjkanja teh tehničnih pripomočkov še ni bilo mogoče. Zbere naj končno točno statistiko sedanjega stanja ŠO v okraju. Sploh — podrobnejšega dela centrala sama ne more organizirati tako uspešno kot tak odsek, prvič, ker je predaleč, drugič, ker je tega dela preveč, tretjič ker je silno različno in odvisi popolnoma od lokalnih razmer.

To bi naj bil očitran samo delokrog takega odseka. Notranji ustroj seveda bi bilo prilagoditi razmeram. Ne smel bi pa biti preveč formalen, birokratičen, temveč čim najbolj demokratičen, prijateljski.

Mogoče bi tudi kazalo, da za enkrat ustanovimo take odseke samo pri nekaterih društvih, tam, kjer so razmere pač ugodnejše; če bi pokazali uspeh, bi jim gotovo sledila kmalu tudi ostala društva.

Taka torej naj bi bila os organizacije, kakor sem si jo zamislil. Z njo bi dali ŠO tistega enotnega temelja, ki mu ga danes manjka še skoro docela, našemu delu pa sistematičnosti in z njo intenzivnosti ter popolnejšega uspeha.

Posameznik naj skuša, da v svojem področju doseže v glavnem tole: Na vsaki šoli — tudi samotni enorazrednici — naj bo nekdo, ki bo dovolj po duhu mlad in modern, da bo spoznal, kako je ŠO najboljše učilo za državno, etično in umetniško vzgojo mladine in ljudstva sploh. Skuša naj udeležiti naš ideal, stalen šolski oder povesod. Ne mislim, da bo to že jutri; ve pa naj, da je z vsako, še tako skromno prireditvijo, v goti šolski sobi, brez vsega, vendarle dosežen pozitiven uspeh, storjen korak naprej do cilja. Razvije naj vse svoje organizatorične sposobnosti, dokaže vso svojo požrtvovalnost; odsek in centrala pa mu bosta pomagala.

Ravno posameznik je tisti, ki bo z drobnim in najdrobnjšim delom dosegel najdragocenejši uspehe. Da navedem samo en primer: Izšla sta dosedaj dva zvezka »Odra«. V obeh so prizori, ki naravnost kričijo, da bi jih otroci brali v razdeljenih vlogah v šoli. Mislim, da se bo tudi največjemu lenuhu zbudilo zanimanje za knjigo, ki ni tako čisto nič po-

dobna šolski, ki zaposluje tako zelo v misel in fantazijo in čuvstva in celo telo njegovo, in je s tem pridobljen za knjigo. Uspoštevač ta psihološki moment tudi najbolj pedantičen nadzornik ne bo mogel imeti pomislekov, da bi tega ne samo ne dovolil, temveč celo priporočal. Če smo tako brali par skrbno izbranih prizorov, jih bodo učenci znali kmalu na izust, nastopili bodo pred razredom — že imamo šolski oder. Čudni otroci pa bi bili, če bi ne hoteli zdaj znati vse igre in

nastopiti z njo pred čim širšo publiko, še bolj čuden učitelj, ki bi ne znal v slučaju potrebe sam vreči te misli mednje, tako mimogrede pomagati jim do nje, da niti ne opazijo. In ima obenem že vloge razdeljene, igro naštudirano in mu je treba skrbeti samo še za tehnično stran. In da bi ne bili ravno otroci morda najboljši odjemalci knjižnice ŠO — če bi jo poznali, seveda — mislim, da tudi ni povsem izključeno. Poskusiti bi bilo treba. (Konec prih.)

Marijnetno gledališče.

Učitelj Miroslav Zor s Trebelnega je priredil s svojim marijnetnim gledališčem dne 15. junija v Mokronogu marijnetno igro »Tri želje« s primernim prologom. Stvar je za naše kraje še popolnoma nova, v kljub temu pa je bil uspeh tako dober, da se je morala igra ponoviti in se bo morda še ponovila.

Igra ni vzbudila veselja in zanimanja samo pri naših malčkih, temveč odrasli so bili veselo iznenadeni in se čudili naravnemu igranju z mrtvimi lutkami.

Tovariš M. Zor, ki je imel z ustvaritvijo marijnetnega gledališča ogromno dela — izdelati je moral vse sam — je dokazal, koliko pomore vztrajnost in ljubezen do dela k dobremu uspehu, dokazal pa je tudi, koliko lahko koristi en sam agilen človek pri prosvetnem delu med našim narodom.

Želeti je, da se marijnete razširijo po vseh, vsaj večjih krajih naše zemlje, da se tudi v tem približamo našim severnim bratom Čehom, ki imajo marijnetno gledališče že v vsakem mestecu in skoro na vsaki šoli.

Na deželi, kjer ni prostora za velik šolski oder, prav dobro služi oder za marijnete, ki se ga lahko namesti med široka vrata ali pa v kakšen kot. Pri nas je stvar mnogo premalo znana in vsled tega tudi ni pravega zanimanja. Prepričani pa smo, da bo tovariš Zor radevolje vsakomur razložil celo stver, kdor se bo zanimal zanjo.

Kakor čujemo, pripravlja sedaj mladinsko igro »Pepelka« za uprizoritev in želimo, da bi naš čim večkrat pozabaval z živahnim Gašperčkom.

Prireditve ob 150 letnici osnovne šole v Laškem.

Osnovna šola v Laškem je praznovala letos na Vidov dan dne 28. junija 150-letnico svojega obstoja. Spored slavnosti je bil sledeč: Dopoldne: 1. Ob 9. uri zjutraj svečana služba božja z blagoslovljenjem šolske zastave. (Kumica gospa A. Elsbacher). 2. Slavnostni spreved z zastavo v šolsko poslopje. Pozdravni sprejem in poklonitev isti. 3. Petje in beseda šolozapuščajočim učencem v slovo od šole ter na pot v življenje. 4. Otvoritev jubilejne javne ljudske knjižnice na šoli. — Popoldne: 1. Praznična overtura. 2. Pozdrav gostom in nekdanjim učencem; slavnostni govor

šolskega vodje; jubilejne in druge deklamacije. 3. Petje šolarskega zbora. 4. Godba. 5. Nastopanje otrok v skupinskih in soloprizorčkih. 6. Mladinski orkester. 7. Dvo- in triglasne pevske točke šolarskega zbora. 8. Samospevi, dvospevi in solospesvi. 9. Godba. 10. Rajalna skupina s telovadbo in petjem. 11. Dekliški čtvero-spevi zbora pošolskih mladenk. 12. Godba. 13. Zaključna slika in beseda. 14. Kolo za deco in prosta zabava z godbo. Popoldanski del sporeda se je ponovil naslednji dan ob isti uri proti dvetretjinski vstopnici. Vstop šolski mladini brezplačen.

Naša kulturna organizacija.

Predavanja in poročila pri društvih.

—s Slovenjgraško učiteljsko društvo, 5. aprila 1924 v Slovenjgradu. Od 30 članov navzočih 25.

O knjigovezništvu, predaval tovariš ravnatelj Hume k. V svojem uvodnem govoru je g. predavatelj opozoril na največja pedagoška stremljenja o samotvorosti in samodelavnosti učencev. Toplo je priporočal, da bi se učiteljstvo zanimalo za to panogo pouka. Članstvo je z velikim zanimanjem sledilo nadaljnemu praktičnemu predavanju ter občudovalo predavateljevo spretnost, s katero je stopnjevale in prav nazorno izdelal nekaj zvezkov, prav lepo mapo in vezano knjigo. — Omeniti je na tem mestu pripravo »knjigoveznico«, ki jo je g. ravnatelj Hume k sam izumil. Ta priprava obstoji iz škatle, ki zavzame le malo prostora in ki vsebuje preračunjeno natančno zloženo orodje in priprave, ki se rabijo pri knjigovezništvu. G. ravnatelj Hume k je radi tega že stopil v stih stvornico učil v Ljubljani in upamo, da bo ta v najkrajšem času omogočila nabavo tega izuma vsem tistim, ki se zanimajo za knjigoveznitvo.

—s Učiteljsko društvo za kranjski okraj, dne 5. aprila 1924 v Kranju. Od članov navzočih —?

Bistvo fantazije, predaval dr. Fr. Veber, univ. prof.

Sokolska ideja in učiteljstvo, predaval dr. Kušcer. Sklenilo se je prirediti tečaj telovadbe za učiteljstvo.

Socialna ustanova učiteljstva, predaval tov. Fr. Rant.

—s Učiteljsko društvo za Ptuj, 3. maja 1924 v Ptujju. Od 137 članov, navzočih 103.

O knjigoveštju, predaval tov. Drag. Hume k.

Naše narodno prosvetno delo.

Delo za šoli odraslo mladino.

—poš Šesta deška osnovna šola v Ljubljani. Podmladkarji so priredili dne 24. in 26. maja pravljico igro »Prstan«. Da je moralni in gmotni uspeh povsem zadovoljiv, je zasluga neumorno delavnega mladega tovariša Pav. Herbsta. Kljub temu, da je toliko delaven pri mnogih društvih v VII. okraju, se ni ustrašil težavnega dela pri ti prireditvi.

—poš Obrtno - nadaljevalna šola v Toplicah pri Zagarju ob Savi je priredila s svojimi učenci-vajenci v času 3. in 4. maja 1924 poučni izlet v Zagreb. Prvi dan smo si ogledali nekatere zanimivosti mesta, glavna smer pa je bila obrnjena takratnemu velesojmu. Vsak vajenec si je lahko ogledal moderne stroje in vzorno izdelane komade svoje stroke. Naslednji dan je bil le deloma še posvečen ogledu mesta, glavno pozornost smo posvetili poučno - znanstvenim zavodom, kot: Strossmayerjevi galeriji slik, arheološkemu - obtnemu - etnografskemu in prirodopisnemu muzeju. Z najlepšim utisom in izdatno pridobitvijo smo zapustili lepo hrvatsko metropolo. — Dne 25. maja je imenovani zavod zaključil šolsko leto 1923/24. Vseh učencev koncem šolskega leta je bilo 86. Mesec dni po zaključku šole pa je bila otvorjena razstava risarskih izdelkov — istočasno z ono osnovne šole.

* ŠO = šolski oder.